



HAN HERRERRED

EFTERSKOLE

Selvevaluering

2017



Identitetsdannelse

Udarbejdet af: Mette Stentoft Nielsen

Maj-juni 2017

1. Indledning

En af skolens fem værdier er identitetsdannelse, og det er emnet for selvevalueringen i 2017. I det følgende bliver emnet teoretisk præciseret og indkredset, derudover er der en kvalitativ undersøgelse i form af to interviews. Endelig er der en konklusion og anbefalinger til opfølgende arbejde med unges identitetsdannelse.

I skolens værdigrundlag formuleres følgende:

*“Vi ønsker at give rum for en bred almindelse – forstået som en personlig, faglig og social udvikling i mødet med andre. Dette skal styrke den enkelte elevs **identitetsdannelse** i løbet af efterskoleopholdet. Vi ønsker, at skolen er en tryk ramme, som stiller krav til den enkelte og derved styrker ansvarlighed og selvstændighed.”* (Han Herred Efterskole).

Nøgleordene heri er **tryghed, krav, ansvarlighed og selvstændighed**. Dannelsen skal i følge værdigrundlaget foregå på tre planer; det personlige, det faglige og det sociale, for tilsammen at kunne omfatte den brede almindelse og dermed styrke den enkelte elevs identitetsdannelse.

Ifølge Gyldendal, den store danske, kan identitet defineres således:

...som en række egenskaber og færdigheder (...), der dannes konstant som en proces, der aldrig hører op. Der er væsentlige faser i identitetsdannelsen, som ikke kan gentages og gøres om, men der foregår også konstant en justering af identiteten. Vi bliver ved med at tilegne os viden og bliver ved med at lære nye færdigheder, at udvikle vores relationer til andre mennesker osv.

Netop fordi identiteten er en konstant proces, har vi en særlig vigtig opgave i forhold til unges identitetsdannelse i løbet af efterskoleopholdet.

2. Hvad er identitetsdannelse?

Der findes utallige teorier om identitetsdannelse. Det teoretiske udgangspunktet for denne selvevalueringen er Jan Tønnesvangs teori om psykologisk ilt.

Ifølge Tønnesvang er udviklingen af selvet/identitetsdannelsen en proces, hvor relationer har stor betydning. Det centrale i Tønnesvang teori er, at menneskets udvikling af selvet er en **fremadrettet fortidsbestemt nutidighed**. Hermed menes, at vores fortid og erfaringer har betydning for vores nutidige liv, men også at rettetheden mod fremtiden påvirker det liv, vi lever her og nu (Tønnesvang 2015-a, s. 94).

Nedenfor ses Tønnesvangs vitaliseringsmodel, bestående af de fire rettetheder.

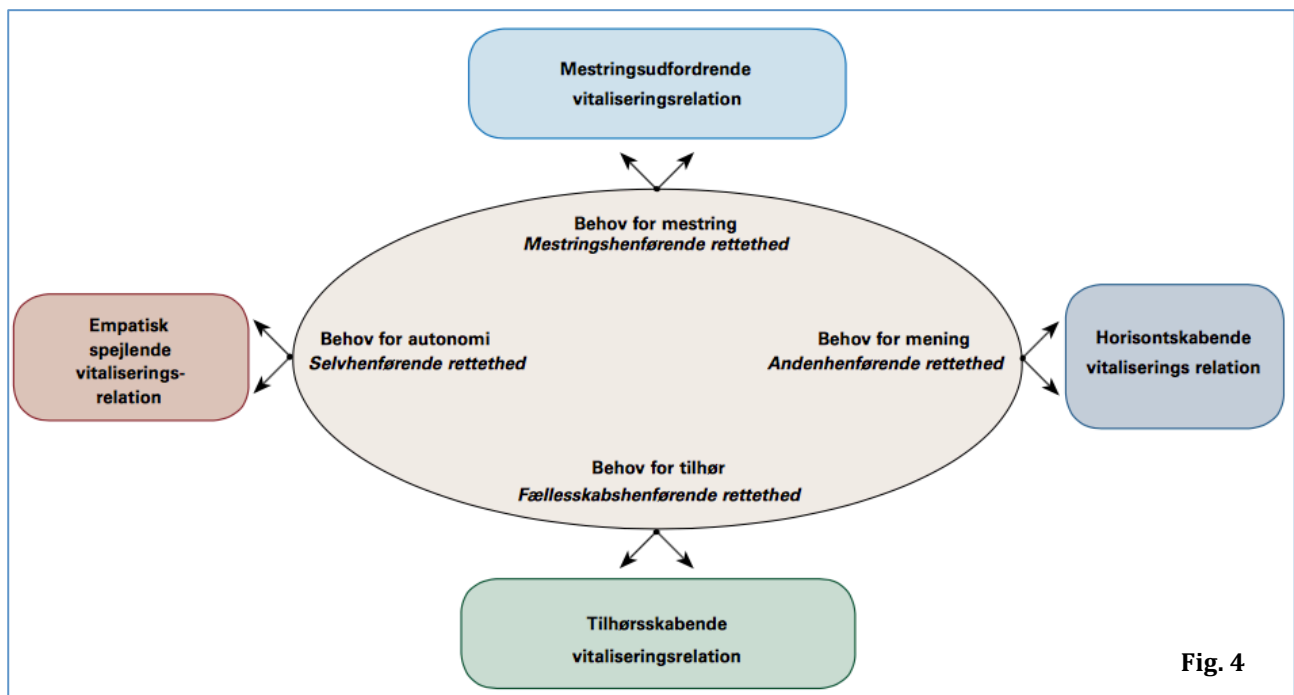


Fig. 4

I hver af de fire rettetheder er der behov for; autonomi, mestring, samhørighed og mening, for at fungere som et sammenhængende selv. (Tønnesvang 2015-b, s. 7)

Ifølge Tønnesvang (2015-b) har mennesket behov for respons, også kaldet psykologisk ilt, fra omgivelser for at kunne etablere og opretholde et sammenhængende selv. Omgivelserne kalder han for *vitaliseringsrelationer*. Indenfor hver rettethed er det vigtigt, at der foretages en iltende realitetskorrigerende, så der påføres tilpas mængde og kvalitet af psykologisk ilt.

- Indenfor den **selvhenførende** rettethed bør relationen være anerkendende og spejler personen på en empatisk måde, så man derved "...udviser forståelse, men ikke nødvendigvis ved, at acceptere alting." (Tønnesvang 2015-b, s. 10).
- Indenfor den **mestringshenførende** rettethed bør relationen være mestringsudfordrende, hvilket indebærer, at man giver medspillende modspil og er assisterende indenfor refleksion og selvafrænsning af personens selvmestring.
- Den **tilhørsskabende** vitaliseringsrelation har ifølge Tønnesvang (2015-b, s. 9) to sider; intimitet og oplevelsen af vi-hed. Begge er med til at udvikle individets forståelse og accept andre menneskers forskellighed, samt egne sociale relationer. Det er afgørende, at individet befinder sig i "...velfungerende grupper, hvor der er en oplevelse af ligeværd på trods af forskelligheder, og hvor der opleves tilhør og identitetsfællesskab med andre, der er gjort af samme stof som én selv." (ibid, s. 9).
- Den **horisontskabende** vitaliseringsrelation kan enten ses som en tilværelsesorganisering, i form af en given struktur eller meningsramme, eller som en tilværelsesåbning, der indebærer ideale forbilleder.

Det er vigtigt, at alle fire rettetheder tilføres tilpas mængde af psykologisk ilt, og at man befinder sig i optimalt frustrerede miljøer, hvor man møder medspillende modspil fra vitalise-

ringsrelationer. Dette er for at udvikle sig som en hel person med et sammenhængende selv og et realistisk selvbillede, der hverken er forvrænget eller skævt.

3. Interviews

Informanterne er udvalgt, så de adskiller sig så meget som muligt, både i forhold til alder, køn, modenhed, socialt ståsted, boglig interesse og social baggrund. Dette for at opnå så bredt spektrum som muligt, da jeg har en formodning om, at de øvrige elever på skolen minder om, eller befinder sig et sted i mellem de to informanter, jeg har udvalgt, hvilket formodenligt kan øge generaliserbarheden. Begge informanter er anonymiseret med ændrede navne.

Udgangspunktet for undersøgelsen har været Tønnesvangs fire rettetheder.

Den selvhenførende rettethed

Ida spørges ind til sin **autonomi**; selvstændighed og uafhængighed:

- *Jeg tror også ved at gå på efterskole, at der er nogle ting man bliver nødt til at skulle klare selv, f.eks. tøjvask, selv at huske sine ting og pakke. Det føler jeg også, jeg er blevet meget bedre til, hjemme var det mor der gjorde det. Det er i hvert fald blevet mere af at komme på efterskole.*

Efterskolens rammer, hvor eleverne står mere på egne ben og "tvinges" til at blive selvstændige og uafhængige har betydning for deres identitetsdannelse. De er bl.a. selv ansvarlige for at stå op om morgenen, for at alle fra værelset står klar til morgenturen kl. 7.00. For at holde sig opdateret med lektier, i den uge de er i køkkenet. I grupper er de ansvarlige for at et bestemt område på skolen bliver gjort rent hver dag, og som Ida siger er tøjvask også et skridt mod selvstændigheden og uafhængigheden.

Relationen, som her er de ansatte på efterskolen bør, ifølge Tønnesvang være anerkendende og spejle eleverne på en empatisk måde. Dette har betydning for elevernes autonomi og dermed også på deres identitetsdannelse.

Den mestringshenførende rettethed

Bo spørges ind til **mestring**; hvad han er god til, og hvordan der sættes pris på det. Til det sidste svarer han:

- *Ikke af kammerater, nej. Jeg tror mere de ser mig som en arrogant idiot, selvom jeg ikke er det. Men af fodboldtræneren, jo, så synes jeg, der bliver sat pris på det.*

Det er således kun træneren/fodboldlæreren, der ifølge Tønnesvang er assisterende og hjælper til refleksion og selvafrænsning ved Bo. Kammeraterne giver ikke iltende realitetskorrigering.

Ida spørges ind til følelsen af **mestring**:

- *Jeg føler da, at jeg nogen gange har fået ros for det, altså ved lærere eller veninder der har sagt, det er godt gjort eller et eller andet. (...) Det er mest inden for det boglige.*

Ifølge Tønnesvang betyder det, at Ida føler sig tilpas udfordret, den psykologiske ilt er i tilpas mængde og tilpas kvalitet. Relationen, både lærere og kammerater, assisterer til refleksion og selvafræsning af Idas selvmestring udfra en anerkendende tilgang.

Begge citater viser betydningen af de ansattes anerkendelse af elevens mestring. Det være sig i undervisningen generelt, både boglige og valgfagstimerne, men ligeledes i køkkenet, til rengøring og i fællesskabet generelt.

Den anerkendende tilgang som eleverne på efterskolen mødes med har ligeledes betydning for elevernes identitetsdannelse.

Den fællesskabshenførende rettethed

Til spørgsmålet om **tilhør** og **samhørighed**, svarer Bo:

- *Jeg har det godt inde på værelset, der er jeg godt med, øhh og kontaktholdet, ikke sådan det helt store fællesskab, men også fodboldholdet (...) Aller tryggest – værelset! 100 %.*

Kvaliteten af psykologisk ilt på værelset er ifølge Tønnesvang tilpas. Bo bor på et tre-mandsværelse, så der er grænser for, hvor bred en forståelse og accept han vil kunne udvikle med kun to andre drenge, men i det små udvikler han sociale relationer. Værelset er dog med til at realitetskorrigere ham, set udfra Tønnesvangs teori. Han oplever sig selv som fuldgyldig central deltager i det lille sociale praksisfællesskab, som værelset er.

Ida spørges ind til **tilhør** og **samhørighed**:

- *Jeg føler mig mest forbundet med pigegangen, det er der, jeg har det bedst, det er dem jeg kan bedst med, de fleste piger. Værelset har også en betydning, vi er meget forskellige derinde, og det er ikke de piger jeg snakker mest med, men vi passer rigtig godt sammen. Det er sådan et lille minifællesskab, man har derinde.*

Ifølge Tønnesvangs fællesskabshenførende rettethed, befinder Ida sig i et betydningsfuldt fællesskab på pigegangen, det er også her hun finder identitetsfællesskabet. Værelset er et velfungerende fællesskab, som Tønnesvang vil kalde et fællesskab med vægt på ligeværd på trods af forskellighed. Det er specielt pigegangen Ida føler sig som fuldgyldig central deltager af.

Det har således stor værdi, at vi på efterskolen fortsat holder fast i de små fællesskaber, eksempelvis værelserne, de kønsdelt gange, kontaktholdene, stamklasserne osv, da disse har

betydning for elevernes følelse af tilhør og samhørighed – dermed også en del af identitetsdannelsen.

Den andenhenførende rettethed

Bo spørges ind til sin **fremtid**, og hvordan vi kan hjælpe ham.

- *Det har I allerede gjort, I gav mig praktikken en gang om ugen, som tømmer. I har allerede hjulpet mig på vej der, og det er jeg også ekstremt glad for.*

I forhold til Bos identitetsdannelse, eller udvikling af selvet, som Tønnesvang betegner det, så giver vi ham praktikken, som en given struktur i forhold til den horisontskabende rettethed. Dette medfører den respons og psykologisk ilt i forhold til hans fremtid, som er vigtig for at kunne etablere og opretholde et sammenhængende selv. De rammer og strukturer, som efterskolen er med til at sætte, betyder, ifølge Tønnesvang, at Bo i denne rettethed befinder sig i et optimalt frustreret miljø, hvor han oplever personalet som medspillende modspil.

Efterskolens mulighed for at se det individuelle behov ved hver enkelt elev og derudfra opstille rammer og strukturer for at gennemføre tiltagene har ligeledes indflydelse for elevens meningsbehov, som ligeledes har indvirken på den samlede identitetsdannelse.

3. Hvad gør skolens ansatte for at støtte elevernes identitetsdannelse?

De forskellige praksisfællesskaber vi har på efterskolen har betydning for elevernes identitetsdannelse. For det første støttes den fællesskabshenførende rettethed, og for det andet har deltagelse i praksisfællesskaber stor betydning for identitetsdannelsen ved den enkelte.

Vi praktiserer bevidst, at eleverne skal sættes sammen i mange forskellige konstellationer og størrelser af grupperinger året igennem, eks:

- Kontakthold
- Værelser (som skifter en gang årligt)
- Klasser
- Valgfagshold (som skifter en gang årligt)
- Rengøringshold (som skifter hver 8. uge)
- Køkkenhold
- Middagsmadsborde (som skifter hver 8. uge)

Dette for at udvikle et ligeværd på trods af forskelligheder, så hver enkelt elev får mulighed for at opnå et praksisfællesskab, hvor de er fuldgældig central deltager.

Derudover tages individuelle hensyn til hver enkelt elev, hvilket har betydning for den andenhenførende rettethed/elevens behov for mening, eksempelvis i forbindelse med individuelle praktikforløb, individuel støtte osv.

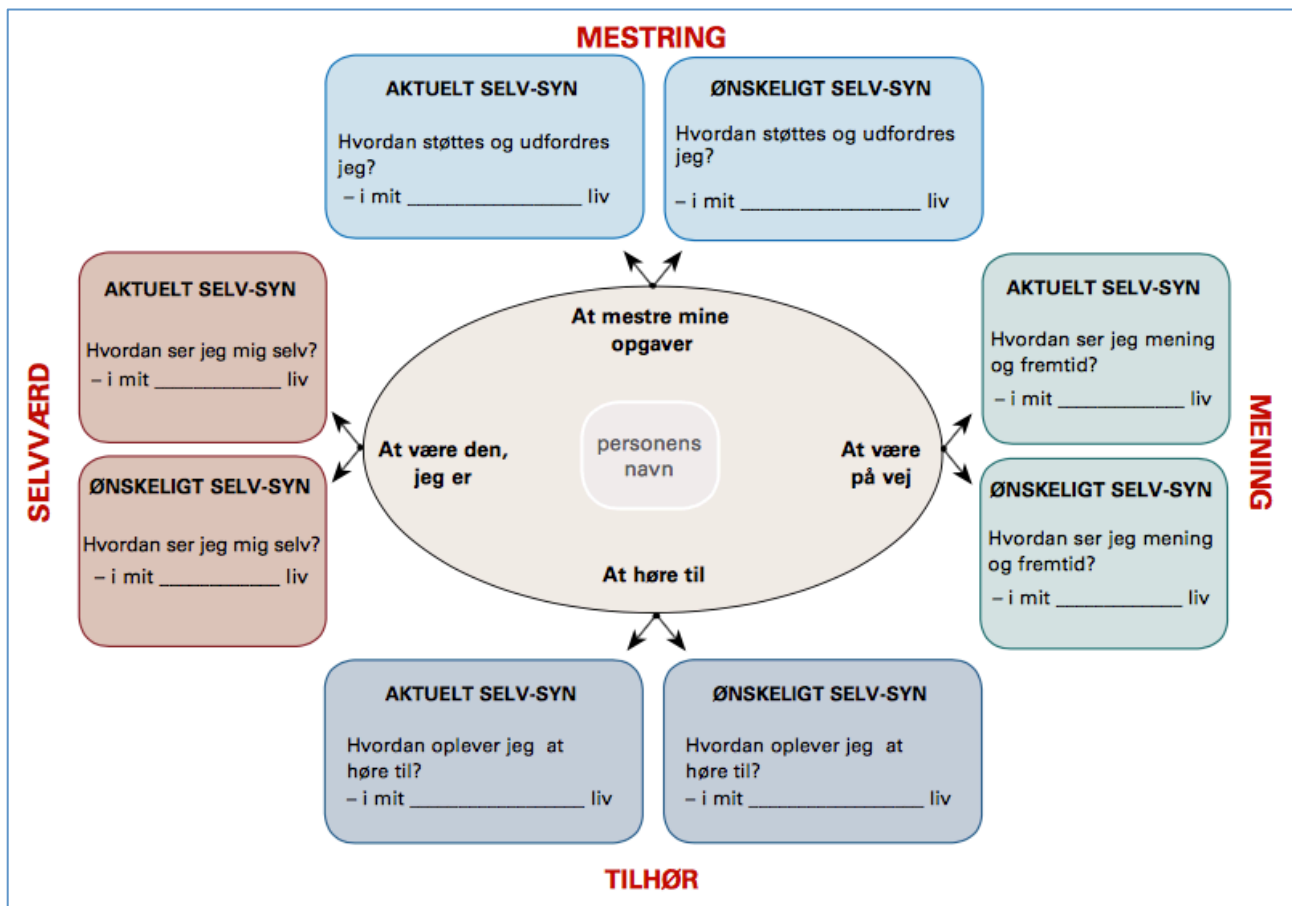
Der skabes rammer så eleverne oplever nødvendigheden af at udvikle større selvstændighed og uafhængighed, bl.a. gennem:

- Stå op om morgenen
- Oprydning
- Rengøring
- Tøjevask
- Køkkenhjælp
- Lektielæsning

4. Konklusion

På Han Herred Efterskole arbejdes der bevidst for at styrke fællesskabet, som har stor betydning for elevernes identitetsdannelse. Effekten af dette fremgår af ovenstående citater, hvor de to elever føler sig psykologisk iltet på de fire rettetheder, autonomi, mestring, mening og tilhør. Derudover er det væsentligt, at vi fortsat er nysgerrige på elevens egen oplevelse af sig selv og sin egen situation både i forhold til nutid, fortid og fremtid, sammenholdt med Tønnesvangs fire rettetheder. Det kan anbefales at vi i det opfølgende arbejde med unges identitetsdannelse arbejder mere konkret og bevidst udfra Tønnesvangs vitaliseringsmodel til samtaler (se nedenstående model) for at komme omkring det hele menneske og dermed rette opmærksomheden på de fire rettetheder, både dem der er tilpas iltede, men også hvor der mangler tilførsel af psykologisk ilt. Samtalemodellen kan både bruges **om eleven** i diverse teammøder, men også **med eleven**, som et individuelt udviklingsredskab.

Vi kan ligeledes blive bedre til at være ressourcejægere ved eleverne, indtage et bevidst resourcesyn på vores institution, så vi som udgangspunkt altid vil søge efter det der lykkes ved den enkelte elev, i stedet for at være fejlfinder. Denne tilgang kan have stor betydning for elevens mestringshenførende rettedhed og dermed det sammenhængende selv og identitetsdannelsen.



Litteraturliste:

Han Herred Efterskoles hjemmeside

<http://www.hhe.dk/det-formelle/vaerdigrundlag>

Tønnesvang J. & Ovesen M.S. (2015-a): *Psykologisk ilt i pædagogisk og organisatorisk arbejde*. 2. udg. 1. oplag, Forlaget Klim

Tønnesvang J. & Hedegaard N.B. (2015-b): *Vitaliseringsmodellen – en introduktion*. 2. udg. Forlaget Klim

Gyldendal, den store danskes hjemmeside

http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Menneskets_grundvilkår/identitet